

ΤΕΤΡΑΔΙΟΝ
"ΠΟΝΤΙΑΚΑ
ΠΑΡΟΜΙΑΣ"

Λίγα λόγια
για τις
παροιμίες
των Ποντίων

Οι παροιμίες, τα γυνωμικά
και τα αποφθέγματα
ήταν οι μικρές σύντομες
λαϊκές εκφράσεις,
λακωνικές ρήσεις
που χρησιμοποιούσαν οι Πόντιοι
στις μεταξύ τους συνομιλίες.
Είναι η πατροπαράδοτη
σοφία του λαού.
Τότε αστείες, τότε σκωπτικές,
χαρακτηρίζουν με παρομοιώσεις
αδυνήθειες και ιδιόρρυθμες,
ανθρώπινες πράξεις
ή και λόγους.

Ο ποντιακός λαός
τις χρησιμοποιούσε
όταν ήθελε να ισχυροποιήσει
το λόγο του και να αποδώσει
σωστά το νόημα
των απόψεων και
των ισχυρισμών τους,
όπως λ.χ. το
«Άβουλα τη Θεού φύλλον
κι λαΐσκεται»
(Χωρίς τη θέληση του Θεού,
φύλλο δεν κουνιέται – Όλα
εξαρτώνται από τη
βούληση του Θεού).

Όλα αυτά,
 ρητά, γνωμικά, αποφθέγματα,
 ήταν το απαύγασμα
 της λαϊκής σοφίας,
 αλήθειες που πήγαζαν
 από τη μακρά τους πείρα.
 Είναι απίθανο, ακόμα και στις
 βραχείες συνομιλίες τους,
 οι Πόντιοι
 να μην έχουν χρησιμοποιήσει
 μία έστω παροιμία,
 είτε ως κρίση είτε ως σχόλιο,
 πάνω σε κάποιο πρόσωπο
 ή σ' ένα γεγονός.

Και διαφαίνεται καθαρά
 πως οι Πόντιοι
 δεν έπρεπε κατ' ανάγκη
 να είναι εχθράμματοι
 για να τις δημιουργούν
 και να τις χρησιμοποιούν.
 Γριούλες που δεν πήγαν
 ποτέ στο σχολείο
 χειρίζονταν με άριστη δεξιοτεχνία
 στο λόγο τους το γνωμικό
 και την παροιμία
 και τα τοποθετούσαν σωστά
 στη δεδομένη στιγμή της συζήτησης.

Ποντιακά παροιμίας

Εκυλίεν η τέντζερη κι εύρεν το γαπάχ'
Κύλισε ο τέντζερης και βρήκε το καπάκι.

*Λέγεται: για ανθρώπους όμοιου κακού
χαρακτήρα που συνάπτουν φιλία
ή συνεταιρίζονται.*

Αλεπόν τρώει κι η ζεπίρα πρέσκειται.
Η αλεπού τρώει και το κουνάβι πρήζεται.

*Η αρκούδα, η αλεπού και το κουνάβι
κάνανε συνεταιριλίκι
για την ανεύρεση τροφής.*

*Η αλεπού έτρωγε κρυφά και με την
πονηριά της έπειθε την αρκούδα
ότι τα έτρωγε το κουνάβι.*

*Έτσι το κουνάβι πρηζόταν από το ξύλο που
έτρωγε από την αρκούδα.*

*Λέγεται: Για όποιον υπόκειται τις συνέπειες
των πράξεων άλλων.*

«Με κουνούν και κουνιέμαι»
λέγεται για τις περιπτώσεις εκείνες
που η δράση κάποιου δεν είναι αυτόβουλη,
παρά πράττει κατά πως οι άλλοι του ορίζουν.

Η παροιμία έχει καταγραφεί
από τον Άνθιμο Παπαδόπουλο
και δημοσιεύτηκε
σε σχετική εργασία του
στο δεύτερο τόμο
του Αρχείου Πόντου.

**Ούμπαν ακούς πολλά κεράσα, μικρόν
καλάθ' έπαρ' κι άμε.**

Όπου ακούς πολλά κεράσια μικρό
καλάθι πάρε και πήγαινε.

*Να μην πιστεύουμε στις υπερβολικές
κουβέντες και φήμες.*

Μαρία Παππά
(ξυλομπογιές & μαρκαδόροι)

Βζημένον φουρνίν, ψωμιά 'κι ψεν'.
Σβηστός φούρνος ψωμιά δεν ψήνει.

*Για πράγματα ή όντα των οποίων η ενέργεια
έχει εξαντληθεί.*

**Καλώς τον Άγιον τη Θεού
τον παξιμαδοκλέφταν.**
Καλώς τον άγιο του Θεού
τον παξιμαδοκλέφτη.

*Λέγεται: Για άνθρωπο που υποκρίνεται τον
θεοσεβούμενο και τον ενάρετο ενώ σε κάθε
ευκαιρία διαπράττει άνομες πράξεις.*

**Ο δάβολον δουλείαν 'κ' είχεν
κι εσυνεσέβεν τα παιδιά 'τ'.**
Ο διάβολος δουλειά δεν είχε
και τα έβαζε με τα παιδιά του.

*Λέγεται: Για άνεργο που ασχολείται με
πράγματα απρεπή και ενοχλητικά.*

Κωφόν
καμπάνα κι
άν χτυπάς,
τρελλόν κι
άν
δαρμενεύης

**«Στον κουφό καμπάνα κι αν χτυπάς,
τρελό κι αν συμβουλεύεις»**

Λέγεται όταν οι συμβουλές μας
προς κάποιον είναι μάταιες.
Η παροιμία έχει καταγραφεί
από τον Άνθιμο Παπαδόπουλο
ως παροιμία της περιοχής
Σάντας, Τραπεζούντας και Χαλδίας
και δημοσιεύτηκε
σε σχετική εργασία του
στο δεύτερο τόμο
του Αρχείου Πόντου.

Μέ τά κοσσάρας κείται κά

Με τις κότες κοιμάται

Η παροιμία λέγεται γι αυτόν που
πηγαίνει για ύπνο πολύ νωρίς.

Η παροιμία έχει καταγραφεί από τον
Άνθιμο Παπαδόπουλο
ως παροιμία της περιοχής Χαλδίας
και δημοσιεύτηκε
σε σχετική εργασία του
στο δεύτερο τόμο
του Αρχείου Πόντου.

Μαίρη Παπαχρήστου
(ξυλομπογιές)

**Ο Θεόν εδίνεν τα φάβατα σ' εκείντζ
που 'κ' είχαν δόντα.**

Ο Θεός έδινε τα κουκιά σ' αυτούς
που δεν είχαν δόντια.

*Λέγεται: Γι αυτούς που δεν είναι ικανοί να
απολαύσουν τα αγαθά που έχουν.*

**Ο λειλέκον το στούδ' ξαμών
κι επεκεί βουκούτ' ατο.**

Ο πελαργός το κόκκαλο πρώτα το μετράει
και μετά το καταπίνει.

*Πριν από κάθε ενέργεια χρειάζεται
πολύ σκέψη.*

**Ο λύκον το μαλλίν ατ' αλλάζει και
το χούϊ'ν ατ 'κι αλλάζει.**

Ο λύκος το μαλλί του αλλάζει και
τις συνήθειές του δεν τις αλλάζει.

*Λέγεται: Γι αυτόν που από τη φύση του είναι
κακός και δεν αλλάζει να γίνει καλός*

**«Με τα ξερά τα ξύλα
καίγονται και τα νωπά»**

Η παροιμία λέγεται σε περιπτώσεις που
λειτουργούμε υπό καθεστώς γενίκευσης.

Η παροιμία έχει καταγραφεί
από τον Άνθιμο Παπαδόπουλο
ως παροιμία της περιοχής
Κερασούντας, Τραπεζούντας και Χαλδίας
και δημοσιεύτηκε
σε σχετική εργασία του
στο δεύτερο τόμο
του Αρχείου Πόντου.

**Ούμπαν κοτζοί κι ούμπαν στραβοί 'ς τον
Άεν Παντελέημον.**

Όπου κουτσοί και όπου στραβοί στον
Άγιο Παντελεήμονα.

*Λέγεται για συρροή ανθρώπων διαφόρων
κοινωνικών τάξεων
σε κοινή συνάθροιση.*

Κωνσταντίνα Κατσικογιάννη
(ξυλομπογιές & μαρκαδόροι)

**Ο πεντικόν εκατούρεσεν 'ς την
θάλασσαν κι εποίκεν μερτικόν.**

Ο ποντικός κατούρησε στη
θάλασσα και απέκτησε μερίδιο.

*Λέγεται: Γι αυτόν που συνεισφέρει λίγα
και απαιτεί πολλά.*

Οπέρ'ς εκάεν κι οφέτος εμύριξεν.

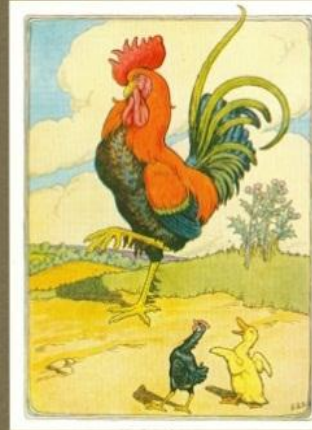
Πέρυσι κάηκε κι εφέτος μύρισε.

*Λέγεται: Γι αυτόν που ασχολείται μάταια με
παλιές ή ξεχασμένες υποθέσεις.*

**Όπ' έχ' πολλά πιπέρ',
'ς ση σουρβά πα βάλ'.**

Όποιος έχει πολύ πιπέρι
και στη σούπα βάζει.

*Λέγεται: Γι αυτόν που σπαταλά σε
πράγματα περιττά.*

Με τ'
έναν
πετεινό
'κι μερών'

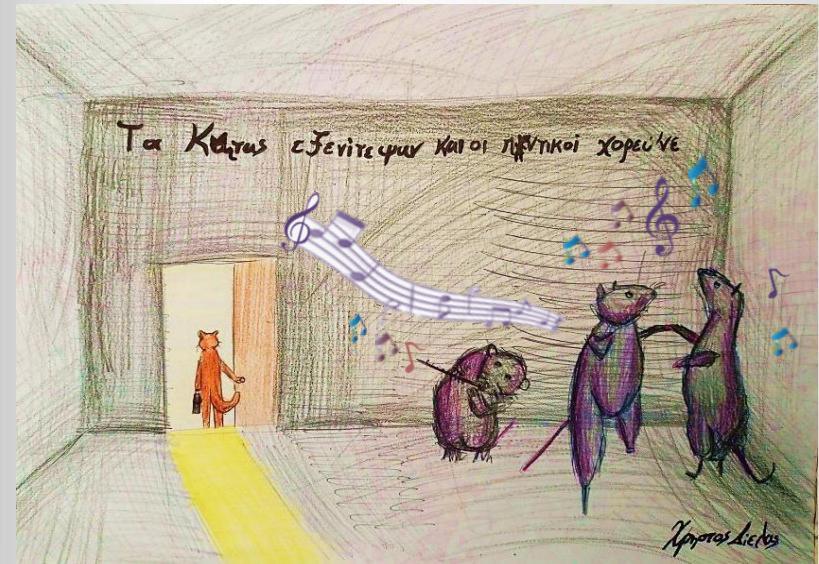
«Με έναν πετεινό δεν ξημερώνει»

Η παροιμία λέγεται όταν απαιτείται η ανάγκη συνεργασίας και δεν μπορεί κάτι να γίνει μόνον με την ατομική προσπάθεια.

Η παροιμία έχει καταγραφεί από τον Άνθιμο Παπαδόπουλο ως παροιμία της περιοχής Χαλδίας και δημοσιεύτηκε σε σχετική εργασία του στο δεύτερο τόμο του Αρχείου Πόντου.

**Τα κάτρες εξενίτεψαν
κι οι πεντικοί χορεύ'νε.
Οι γάτες ξενιτεύτηκαν
κι οι ποντικοί χορεύουν.**

*Λέγεται για τους ατακτούντες όταν
απουσιάζουν οι ανώτεροί τους.*

Χρήστος Διέλλας
(ξυλομπογιές)

**Ήη καίγεται 'ς σο γάλαν
φυσά και 'ς σο ξύγαλαν.**

Όποιος καίγεται στο γάλα,
φυσά και το γιαούρτι.

*Λέγεται: Γι αυτόν που παθαίνει κάτι μια
φορά και φοβάται σε παρόμοια περίπτωση
μήπως το ξαναπάθει,
ενώ δεν υπάρχει τέτοιος κίνδυνος.*

**Σ σην σουρβάν π' εκάεν, εφύσεσεν
και 'ς σο ξύγαλαν.**

Αυτός που κάηκε στη σούπα φύσηξε
και στο γιαούρτι.

*Λέγεται: Γι αυτόν που παθαίνει κάτι μια
φορά και φοβάται σε παρόμοια περίπτωση
μήπως το ξαναπάθει,
ενώ δεν υπάρχει τέτοιος κίνδυνος.*

**Εμ' τ' ωβού τ' απέσ', εμ τ' ελαίας τ' έξ'
Και του αβγού το μέσα και της ελιάς το έξω.**

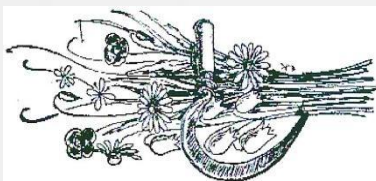
*Λέγεται: Για πλεονέκτη που θέλει τα πάντα
για τον εαυτό του.*

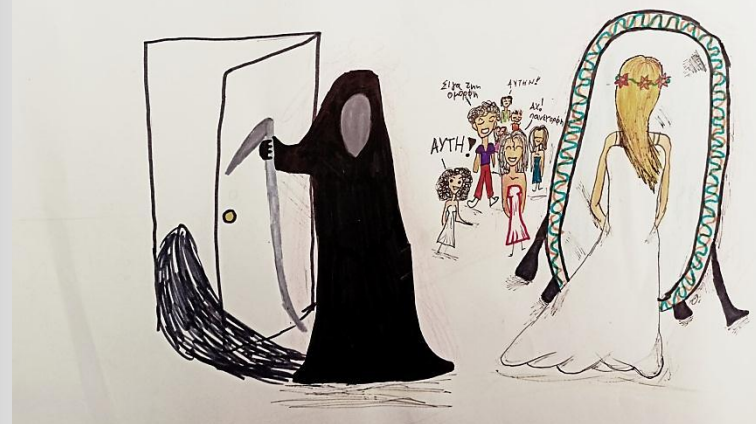
**Έρθεν ο χάρον 'ς την πόρταν
κι όλ' την νύφεν ετέρεσαν.**

Ήρθε ο χάρος στην πόρτα
και όλοι τη νύφη κοίταξαν.

Σε μια οικογένεια η νύφη
θεωρείται πάντα ξένη
και δεν απολαμβάνει
τη στοργή που απολαμβάνουν
τα υπόλοιπα μέλη.

Έρθεν ο χάρον 'ς την πόρταν
κι όλ' την νύφεν ετέρεσαν

Δώρα Θεοδοσίου
(μαρκαδόροι & ξυλομπογιές)

Τ' αλεύρα ξένα κι οι πεντικοί τουουσεύ'νε.

Τα αλεύρια ξένα κι οι ποντικοί μαλώνουν.

Λέγεται: Γι αυτούς που μαλώνουν μεταξύ τους για την απόκτηση ξένου πράγματος.

'έξ' το μήλον κόκκινον και τ' απέσ' βρούχνας γομάτον.

Απ' έξω το μήλο κόκκινο και μέσα γεμάτο μούχλα.

Λέγεται: Για πρόσωπο ή πράγμα που μόνο εξωτερική εμφάνιση έχει.

Η τυφλή 'ς σον φέγγον εψυλλίουτον.

Η τυφλή στο φεγγαρόφωτο ξεψειριζόταν.

Λέγεται: Γι αυτόν που κάνει κάτι σε ακατάλληλη ώρα.

**Δύο καρπούζα 'ς σ' έναν γολτούκ'
'κι κρατιούνται**

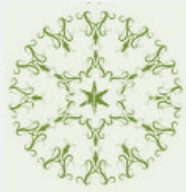
Δυο καρπούζια σε μια μασχάλη
δεν κρατιόνται.

*Δεν είναι δυνατόν να γίνουν δυο δουλειές
ταυτόχρονα.*

**«Δύο καρπούζια σ' έναν κολτούκ' 'κ'
εχωρούνε»**

(δύο καρπούζια δεν χωρούν
κάτω από μία μασχάλη)
έλεγαν γι' αυτούς που καταγίνονται
ταυτόχρονα με πολλά έργα,
τα οποία δεν εκτελούν με επάρκεια.

Η παροιμία είναι
μετάφραση της τουρκικής
«ικί καρπούζ μπιρ κολτουά σιχμέζ».

Φένια Σαταράκη
(ψηφιακή σχεδίαση)

**Τέρ' την ούγιαν κι έπαρ' το πανίν, τέρ'
την μάναν κι έπαρ' το κορίτζιν.**

Κοίτα την ούγια και αγόρασε το ύφασμα,
κοίτα την μάνα και πάρε το κορίτσι.

*Η κόρη έχει τα προτερήματα
ή τα ελαττώματα της μάνας.*

**Το γλυκίν η γλώσσα εβγάλ' τ' οφιδ'
ας σο τρυπίν.**

Η γλυκιά γλώσσα (ομιλία) βγάζει το φίδι
απ' την τρύπα.

*Με τον καλό τρόπο πετυχαίνεις περισσότερα
παρά με αυστηρότητα.*

**Το καλόν το πουλίν
ας τ' ωβόν κιάν' κελαϊδεί.**

Το καλό το πουλί
μέσα απ' το αυγό κελαηδά.

*Λέγεται: Γι αυτόν που από παιδί
δείχνει σημάδια προόδου.*

Να μέλ', να κερίν.
 Ούτε μέλι, ούτε κερί.

*Λέγεται για πρόσωπο
 τελείως άχρηστο,
 κατά μεταφορά κηφήνας.*

Να μέλ', να κερίν...

Άννα-Δανάη Σβιάντεκ
 (πενάκι & ξυλομπογιές)

Ο σοφός λαός των Ποντίων
χρησιμοποιούσε τις παροιμίες,
που μέσα
από αλληγορικό τρόπο,
εξέφραζαν τις αλήθειες
της ζωής,
που αποτελούσαν
το απόσταγμα μακράς πείρας
των μεγαλύτερων.

Η λαϊκή σοφία του Πόντου
έδωσε εξαιρετικά δείγματα
που διατηρήθηκαν
με την προφορική και
γραπτή παράδοση.

Πολλές από τις παροιμίες αυτές
ήταν διδακτικές
και μαθήματα ζωής
για τους νεότερους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

«Γνωμικά - Παροιμίες – Εκφράσεις»

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΙΔΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ

Εκδόσεις Κυριακίδη, 2014

«ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ
ΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΚΕΣ ΦΡΑΣΕΙΣ»
ΠΑΡΟΤΙΔΗΣ ΦΟΡΗΣ

Εκδόσεις Μάλλιαρης, 1961

[Ποντιακές παροιμίες - pontosnews.gr](http://pontosnews.gr)

[Παροιμίες - lelevose.gr](http://lelevose.gr)

ΕΡΕΥΝΑ – ΚΕΙΜΕΝΑ

Κωνσταντίνα Κατσικογιάννη

Μαρία Παππά

ΣΚΙΤΣΑ

Χρήστος Διέλας

Δώρα Θεοδοσίου

Κωνσταντίνα Κατσικογιάννη

Μαρία Παππά

Μαίρη Παπαχρήστου

Φένια Σαταράκη

Άννα-Δανάη Σβιάντεκ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

Δήμητρα Αργυροπούλου,

Καλλιτεχνικών Σπουδών, ΠΕ89.01

